

[illegible]

16; “Siz söyleyin.” dedi. Allah Resûlü;
جِئْتَ
تَسْأَلُنِي
عَنْ
الْبِرِّ
وَالْإِثْمِ
“İyilik ve kötülüğü(n ne olduğunu) sormaya geldin, değil mi?”
buyurdu. Vâbisa, “Evet, seni Hak ile gönderen Allah"a yemin ederim ki başka
değil sadece bu soru için buraya geldim.”cevabını verdi.[3] Bunun üzerine
Allah Resûlü ü ç parmağını birleştirip Vâbisa'nın göğüne
vurarak, اسْتَفْتِ
نَفْسَكَ ،
اسْتَفْتِ
قَلْبَكَ يَا
وَابِصَةُ -
ثَلاَثاً - “Sen fetvayı
kendinden iste, sen fetvayı kalbinden iste, ey Vâbisa!” buyurdu. Ardından da
şunlarıiâve etti: الْبِرُّ
مَا
اطْمَأَنَّت
18; إِلَيْهِ
النَّفْسُ
وَاطْمَأَنَ
17; إِلَيْهِ
الْقَلْبُ ،
وَالإِثْمُ
مَا حَاكَ فِى
النَّفْسِ
وَتَرَدَّدَ
فِى
الصَّدْرِ
وَإِنْ
أَفْتَاكَ
النَّاسُ
وَأَفْتَوْك
14;. “İyilik, gönlünü huzura kavuşturan ve içine sinen şeydir;
kötülük ise insanlar sana fetva verseler bile, gönlünü huzursuz
eden ve içinde kuşku bırakan şeydir.”[4] Hayatta iyi ile kötüyü;
doğru ile yanlış ayırt edecek bir kılavuz, söz ve davranışlarına rehber olacak bir kıtas
isteyenler için dikkate değer bir öğüt vardır, Resûl-i Ekrem'in bu hadisinde.
İyilik ve kötülüğü, vicdanda hissedilen derunî bir etkilenme ve
duyarlılıkla tarif eder Allah Resûlü. İnsan vicdanının, hadiseleri idrak edip
değerlendirecek şuur ve basirete sahip olduğunu hatırlatır. Ancak vicdan sadece davranışların iyi
ya da kötü olduğunu tayin etmez; o ayrıca bir müeyyide kaynağı olarak
ahlâkî yükümlülükleri yerine getirmeye zorlar insanı. Olumlu
davranışları için huzur verirken, olumsuz davranışları karşılığında ona azap verici bir
huzursuzluk tattırır. Kâ"b b. Mâlik, Hilâl b. Ümeyye ve Mürâre b.
Rebîrsquo;... Vicdan azabının ne olduğunu belki de dünyada en iyi bilen

üç kişi... Hiçbir mazeretleri yokken Tebük Seferi"ne katılmamışlardı. Durumlarını tüm gerçekliğıyle Resûlullah"a anlattıklarında çok ağır bir tepkiyle karşılaştılar. Zira Allah Resûlü ve sahâbîler, bu üç kişiyle tek bir kelime konuşmadılar, onların selâmlarını almadılar, yüzlerine dahi bakmadılar. Hanımları dâhil herkes yanlarından uzaklaşmıştı. Vicdanlarıyla baş başa kaldıkları elli gün boyunca ıstırap içinde ağlamaktan başka bir şey gelmemişti ellerinden... Durumlarını Yüce Allah şöyle anlatmıştı Kur’an’da:

 ¡عَلَى
الثَّلٰثَةِ
الَّذ۪ينَ
خُلِّفُواۜ
حَتّٰٓى
اِذَا
ضَاقَتْ
عَلَيْهِمُ
الْاَرْضُ
بِمَا
رَحُبَتْ
وَضَاقَتْ
عَلَيْهِمْ
اَنْفُسُهُمْ
وَظَنُّٓوا
اَنْ لَا
مَلْجَاَ
مِنَ اللّٰهِ
اِلَّٓا
اِلَيْهِۜ
ثُمَّ تَابَ
عَلَيْهِمْ
لِيَتُوبُواۜ اِنَّ
اللّٰهَ هُوَ
التَّوَّابُ
الرَّح۪يمُ۟
“Yeryüzü, genişliğıne rağmen onlara dar gelmiş, vicdanları kendilerini sıktıkça sıkılmıştı. Nihayet Allah"tan (O'nun azabından) yine Allah"a sığınmaktan başka çare olmadığını anlamışlardı.”[5] Vicdanlarındaki bu acı ancak Yüce Allah"ın kendilerini bağışladığını bildiren âyetle hafiflemişti; lâkin hayatları boyunca bu ıstırabın anısını yüreklerinde taşımışlardı. [6] Muhterem Kardeşlerim Zayıf yaratılmıştı bir kere insan, aceleci ve hırslı bir tabiatı, yeryüzünde fesat çıkarıp kan dökebilecek bir potansiyeli vardı. Ancak Yüce Allah ona değer verip kendi ruhundan üflemiş, onu yeryüzünün halifesi kılmış ve yaratılışın hikmeti olan kulluk imtihanı ile baş başa bırakmıştı. Artık sorumluluğunun bilincinde davranarak meleklerin bile saygı duyduğı yüksek mertebelere ulaşmak da ahlâkî zaafırlar göstererek aşağıların aşağısına düşmek de onun elindeydi. Üstelik Yüce Allah

فَاَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوٰيهَ

75;#1753;#2261; Onu yaratırken, içine hem kötülüğü hem de kötülükten sakınma yeteneğini ilham etmişti.[\[7\]](#) Vicdan, insana verilen bu ilâhî ilhamın adıydı. İnsanın yaratılışında bulunduğu içindir ki vicdanın sesi, fitratin sesidir. Vicdanın iyi kabul ettiği şeyler, insanın yaratılışı ve Yaratıcısı açısından da iyi; vicdanın kötül; gördüğü şeyler, insanın yaratılışı ve Yaratana’ı için de kötüdür. Nitekim kendisine, “İman nedir?” diye soran bir sahâbîye Allah Resûlü şöyle cevap vermiştir: إ#1616;#1584;#1614;#1575;#1587;#1614;#1575;#1569;#1614;#1578;#1618;#1603;#1614;#1587;#1614;#1610;#1616;#1617;#1574;#1614;#1578;#1615;#1603;#1614;#1608;#1614;#1587;#1614;#1585;#1614;#1617;#1578;#1618;#1603;#1614;#1581;#1614;#1587;#1614;#1606;#1614;#1578;#1615;#1603;#1614;#1601;#1614;#1571;#1614;#1606;#1618;#1578;#1614;#1605;#1615;#1572;#1618;#1605;#1616;#1606;#1612; “Bir kötülük yaptığında bu seni üzüyor, bir iyilik yaptığında bu seni sevindiriyorsa sen müminsin.”[\[8\]](#) Ancak bu ilişki karşılıklıdır; vicdandan imana giden bir yol olduğu gibi, imandan vicdana giden de bir yol vardır. Bu nedenle, ا#1614;#1604;#1617;#1614;#1584;#1770;#1610;#1606;#1614;#1575;#1648;#1605;#1614;#1606;#1615;#1608;#1575;#1608;#1614;#1578;#1614;#1591;#1618;#1605;#1614;#1574;#1616;#1606;#1617;#1615;#1602;#1615;#1604;#1615;#1607;#1615;#1605;#1618;#1576;#1616;#1584;#1616;#1603;#1618;#1585;#1616;#1575;#1604;#1604;#1617;#1648;#1607;#1616;#1756;#1575;#1614;#1604;#1614;#1575;#1576;#1616;#1584;#1616;#1603;#1618;#1585;#1616;#1575;#1604;#1604;#1617;#1648;#1607;#1616;#1578;#1614;#1591;#1618;#1605;#1614;#1574;#1616;#1606;#1617;#1615;#1575;#1604;#1618;#1602;#1615;#1604;#1615;#1608;#1576;#1615;#1756; “Kalpler ancak Allah"ı anmakla huzur bulur.”[\[9\]](#) #1601;#1614;#1605;#1614;#1606;#1618;#1610;#1615;#1585;#1616;#1583;#1616;#1575;#1604;#1604;#1617;#1648;#1607;#1615; ا#1614;#1606;#1618;#1610;#1614;#1607;#1618;#1583;#1616;#1610;#1614;#1607;#1615;#1610;#1614;#1588;#1618;#1585;#1614;#1581;#1618;#1589;#1614;#1583;#1618;#1585;#1614;#1607;#1615;#1604;#1616;#1604;#1618;#1575;#1616;#1587;#1618;#1604;#1614;#1575;#1605;#1616;#1754; و#1614;#1605;#1614;#1606;#1618;#1610;#1615;#1585;#1616;#1583;#1618; ا#1614;#1606;#1618;#1610;#1615;#1590;#1616;#1604;#1617;#1614;#1607;#1615;#1610;#1614;#1580;#1618;#1593;#1614;#1604;#1618;#1589;#1614;#1583;#1618;#1585;#1614;#1607;#1615;#1590;#1614;#1610;#1617;#1616;#1602;#1575;#1611;#1581;#1614;#1585;#1614;#1580;#1575;#1611;#1603;#1614;#1575;#1614;#1606;#1617;#1614;#1605;#1614;#1575;#1610;#1614;#1589;#1617;#1614;#1593;#1617;#1614;#1583;#1615;#1601;#1616;#1610;#1575;#1604;#1587;#1617;#1614;#1605;#1614;#1619;#1575;#1569;#1616;#15

57; كَذٰلِكَ
يَجْعَلُ
اللّٰهُ
الرِّجْسَ
عَلَى
الَّذٖينَ
لَا
يُؤْمِنُونَ
“Allah, her kimi doğruya erdirmek isterse, onun göğsünü
İslâm’a açar. Kimi de saptırmak isterse, onun da göğsünü
göğçı;ıkiyormuşçasına daraltır, sıkar. Allah, inanmayanlara azap (ve sıkıntıyı)
işte böyle verir.”[10] Şu hâide Allah"a karşı tam bir ihlâsla hareket eden
müminin kalbi ve vicdanı, onu asla aldatmaz.[11] Değerli Kardeşlerim İnsanın içinden
gelen bir ses olarak vicdan, bir hadiste melek ve şeytanın yani iyiliği ve
kötülüğü telkin eden iki farklı varlığın merkezi olarak tarif edilir:
إِنَّ
لِلشَّيْطَا
06;ِ لَمَّةً
بِابْنِ
آدَمَ
وَلِلْمَلَك
16; لَمَّةً
فَأَمَّا
لَمَّةُ
الشَّيْطَان
16; فَإِيعَادٌ
بِالشَّرِّ
وَتَكْذِيبٌ
بِالْحَقِّ
وَأَمَّا
لَمَّةُ
الْمَلَكِ
فَإِيعَادٌ
بِالْخَيْرِ
وَتَصْدِيقٌ
بِالْحَقِّ
فَمَنْ
وَجَدَ
ذَلِكَ
فَلْيَعْلَم
18; أَنَّهُ مِنَ
اللَّهِ
فَلْيَحْمَد
16; اللَّهَ
وَمَنْ
وَجَدَ
الأُخْرَى
فَلْيَتَعَو

14;#1617;#1584;#1618;
#1576;#1616;#1575;#1604;#1604;#1614;#1617;#1607;#1616;
#1605;#1616;#1606;#1614;
#1575;#1604;#1588;#1614;#1617;#1610;#1618;#1591;#1614;#1575;#1606;#16
16; #1575;#1604;#1585;#1614;#1617;#1580;#1616;#1610;#1605;#1616;
#1579;#1615;#1605;#1614;#1617; #1602;#1614;#1585;#1614;#1571;#1614; (
#1575;#1604;#1588;#1614;#1617;#1610;#1618;#1591;#1614;#1575;#1606;#16
15; #1610;#1614;#1593;#1616;#1583;#1615;#1603;#1615;#1605;#1615;
#1575;#1604;#1618;#1601;#1614;#1602;#1618;#1585;#1614;
#1608;#1614;#1610;#1614;#1571;#1618;#1605;#1615;#1585;#1615;#1603;#16
15;#1605;#1618;
#1576;#1616;#1575;#1604;#1618;#1601;#1614;#1581;#1618;#1588;#1614;#15
75;#1569;#1616;) “İnsanoğluna şeytan da melek de yaklaşır. Şeytanın yaklaşması, onu
kötülüklere götürmek ve ona hakkı yalanlatmaktır. Meleğin
yaklaşması ise, onu hayırlara götürmek ve ona hakkı doğrulatmaktır. Kim (hayra
yönelme arzusu) hissederse bunun Allah’tan olduğunu bilsin ve Allah’a
hamdetsin. Kim de içinde diğerini (şeytanın vesvesesini) hissederse, taşlanmış ve kovulmuş
şeytandan Allah’a sığınsın.”[12] Vicdan, Kur"acirc;n-ı Kerîm’de ve
hadis-i şeriflerde çoğuş zaman “kalp” kelimesiyle karşılanır.
#1575;#1614;#1604;#1617;#1614;#1584;#1770;#1610;#1606;#1614;
#1575;#1648;#1605;#1614;#1606;#1615;#1608;#1575;
#1608;#1614;#1578;#1614;#1591;#1618;#1605;#1614;#1574;#1616;#1606;#16
17;#1615;
#1602;#1615;#1604;#1615;#1608;#1576;#1615;#1607;#1615;#1605;#1618;
#1576;#1616;#1584;#1616;#1603;#1618;#1585;#1616;
#1575;#1604;#1604;#1617;#1648;#1607;#1616;#1756;
#1575;#1614;#1604;#1614;#1575;
#1576;#1616;#1584;#1616;#1603;#1618;#1585;#1616;
#1575;#1604;#1604;#1617;#1648;#1607;#1616;
#1578;#1614;#1591;#1618;#1605;#1614;#1574;#1616;#1606;#1617;#1615;
#1575;#1604;#1618;#1602;#1615;#1604;#1615;#1608;#1576;#1615;#1756;
 Mutmain kalpler,[13] #1575;#1616;#1604;#1617;#1614;#1575;
#1605;#1614;#1606;#1618; #1575;#1614;#1578;#1614;#1609;
#1575;#1604;#1604;#1617;#1648;#1607;#1614;
#1576;#1616;#1602;#1614;#1604;#1618;#1576;#1613;
#1587;#1614;#1604;#1770;#1610;#1605;#1613;#1756; Selim kalpler,[14]
#1605;#1614;#1606;#1618; #1582;#1614;#1588;#1616;#1610;#1614;
#1575;#1604;#1585;#1617;#1614;#1581;#1618;#1605;#1648;#1606;#1614;
#1576;#1616;#1575;#1604;#1618;#1594;#1614;#1610;#1618;#1576;#1616;
#1608;#1614;#1580;#1614;#1619;#1575;#1569;#1614;
#1576;#1616;#1602;#1614;#1604;#1618;#1576;#1613;
#1605;#1615;#1606;#1770;#1610;#1576;#1613; Allah"a yönelmiş kalpler,[15]
#1575;#1616;#1606;#1617;#1614;#1605;#1614;#1575;
#1575;#1604;#1618;#1605;#1615;#1572;#1618;#1605;#1616;#1606;#1615;#16
08;#1606;#1614; #1575;#1604;#1617;#1614;#1584;#1770;#1610;#1606;#1614;
#1575;#1616;#1584;#1614;#1575; #1584;#1615;#1603;#1616;#1585;#1614;
#1575;#1604;#1604;#1617;#1648;#1607;#1615;
#1608;#1614;#1580;#1616;#1604;#1614;#1578;#1618;

قُلُوبُهُمْ
وَاِذَا
تُلِيَتْ
عَلَيْهِمْ
اٰيَاتُهُ
زَادَتْهُمْ
ا۪يمَانًا
وَعَلٰى
رَبِّهِمْ
يَتَوَكَّلُ
08;نَۚ Allah anıldığı zaman titreyen kalpler,[\[16\]](#) …..
وَلِيَرْبِط
14; عَلٰى
قُلُوبِكُمْ
وَيُثَبِّتَ
بِهِ
الْاَقْدَام
14;ۜ Birbirine bağlı kalpler,[\[17\]](#)
وَلِيَعْلَم
14; الَّذ۪ينَ
اُو۫تُوا
الْعِلْمَ
اَنَّهُ
الْحَقُّ
مِنْ رَبِّكَ
فَيُؤْمِنُو
75; بِه۪
فَتُخْبِتَ
لَهُ
قُلُوبُهُمْ
56; وَاِنَّ
اللّٰهَ
لَهَادِ
الَّذ۪ينَ
اٰمَنُٓوا
اِلٰى
صِرَاطٍ
مُسْتَق۪يمٍ
Allah"a saygılı kalpler,[\[18\]](#) اَلَمْ
يَأْنِ
لِلَّذ۪ينَ
اٰمَنُٓوا
اَنْ
تَخْشَعَ
قُلُوبُهُمْ
لِذِكْرِ
اللّٰهِ
وَمَا نَزَلَ

مِنَ
الْحَقِّۙ
وَلَا
يَكُونُوا
كَالَّذ۪ينَ
اُو۫تُوا
الْكِتَابَ
مِنْقَبْلُ
فَطَالَ
عَلَيْهِمُ
الْاَمَدُ
فَقَسَتْ
قُلُوبُهُمْ
56;وَكَث۪يرٌ
مِنْهُمْ
فَاسِقُونَ Huşû
duyan kalpler[19] Sahibini iyi davranışlara yönlendirip kötülüklerden
alıko yar. Ne var ki
وَجَحَدُوا
بِهَا
وَاسْتَيْقَ
06;َتْهَٓا
اَنْفُسُهُم
18;ظُلْمًا
وَعُلُوًّاۜ
فَانْظُرْ
كَيْفَكَانَ
عَاقِبَةُ
الْمُفْسِد۪
10;نَ۟ Bazen zulüm ve kibir,[20] Bazen inat, ihtiras ve taassup,[21]
اَفَرَاَيْت
14;مَنِ
اتَّخَذَ
اِلٰهَهُ
هَوٰيهُ
وَاَضَلَّهُ
اللّٰهُ
عَلٰىعِلْمٍ
وَخَتَمَ
عَلٰى
سَمْعِه۪
وَقَلْبِه۪
وَجَعَلَ
عَلٰى
بَصَرِه۪
غِشَاوَةًۜ
فَمَنْ
يَهْد۪يهِ

مِنْ بَعْدِ
اللّٰهِۜ
اَفَلَا
تَذَكَّرُونَ
14; Bazen hevâ ve heves[22] gibi olumsuz duygular vicdanın sesini bastırır. Bu yüzden
 eğri kalpler,[23] gafil kalpler,[24] katı kalpler,[25] perdeli kalpler,[26] hasta kalpler,[27]
mühürlü kalpler,[28] hakikatin sesine kapalı kalpler,[29] kör ve
düşünemeyen kalpler[30] ve kilitli kalpler[31] olarak nitelenen kötü kalpler
de vardır. İşte böyle durumlarda insanın yüreğinin götürdüğü
yer, gitmesi gereken yer olmayabilir. O yüzden kendi vicdanının sesine kulak vermeyi
başaramayan yahut türlü kötüllüklerle vicdanını kirlüten kimseler,
bazen çevresinin, mahallesinin ve hatta komşusunun sesiyle yönünü tayin
edebilir. Rivayete göre bir adam Hz. Peygamber’e,
كَيْفَ لِى
أَنْ
أَعْلَمَ
إِذَا
أَحْسَنْتُ
وَإِذَا
أَسَأْتُ “ İyi mi kötü
mü yaptığımı nasıl bilebilirim?” diye sorduğunda Peygamber (sav) şu karşılığı
vermiştir: إِذَا
سَمِعْتَ
جِيرَانَكَ
يَقُولُونَ
قَدْ
أَحْسَنْتَ
فَقَدْ
أَحْسَنْتَ
وَإِذَا
سَمِعْتَهُمْ
18; يَقُولُونَ :
قَدْ
أَسَأْتَ
فَقَدْ
أَسَأْتَ “Komşularının,
"İyi yaptın!" dediğini duyarsan iyi yapmışsındır. Onların, "Kötü yaptın!" dediğini
duyarsan da kötü yapmışsındır.”[32] Esasen İslâm"da erdemli ve duyarlı
bir toplum oluşturmaya yönelik en önemli sosyal ödev, “emir
bi"1-ma"rûf ve nehiy ani"l-münker” şeklinde ifade edilen faaliyettir. Yüce
Allah, وَلْتَكُنْ
مِنْكُمْ
اُمَّةٌ
يَدْعُونَ
اِلَى
الْخَيْرِ
وَيَأْمُرُوِ
06;َ

بِالْمَعْرُوفِ
وَيَنْهَوْنَعَنِ
الْمُنْكَرِۜ
وَاُو۬لٰٓئِكَهُمُ
الْمُفْلِحُونَ “lçinizden hayra çağıran, iyiliği emreden ve kötülükten sakındıran bir topluluk bulunsun!&rdoquo;"[33] âyetiyle insanlar arasında iyiliğin egemen kılınması ve kötülüğün önlenmesi gayretini toplumsal bir vazife olarak tespit eder. &Resûl-i Ekrem de kötülüğ&e karşı sözü, fiilî ve psikolojik mücadele etmeye çağırır müminleri: مَنْرَأَىمِنْكُمْمُنْكَرًافَلْيُغَيِّرْهُبِيَدِهِفَإِنْلَمْيَسْتَطِعْفَبِلِسَانِهِفَإِنْلَمْيَسْتَطِعْفَبِقَلْبِهِوَذَلِكَأَضْعَفُالإِيمَانِ “lçinizden biri bir kötülük görürse onu eliyle, buna gücü yetmezse diliyle değiştirsın; buna da gücü yetmezse kalbiyle (ona karşı kin ve nefret beslesin). Bu ise imanın asgarî gereğidir.&rdoquo; 49 Toplumsal sorumluluk gereği, Allah Resûlü"nün anlattığı şu temsilde bulur en güzel ifadesini:
مَثَلُ
الْقَائِمِ
عَلَى
حُدُودِ
اللَّهِ
وَالْوَاقِعِفِيهَا
كَمَثَلِ
قَوْمٍ
اسْتَهَمُوا
عَلَى
سَفِينَةٍ،
فَأَصَابَ
بَعْضُهُمْ
أَعْلاَهَا
وَبَعْضُهُمِ

18; أَسْفَلَهَا
، فَكَانَ
الَّذِينَ
فِى
أَسْفَلِهَا
إِذَا
اسْتَقَوْا
مِنَ
الْمَاءِ
مَرُّوا
عَلَى مَنْ
فَوْقَهُمْ
فَقَالُوا
لَوْ أَنَّا
خَرَقْنَا
فِى
نَصِيبِنَا
خَرْقًا ،
وَلَمْ
نُؤْذِ مَنْ
فَوْقَنَا .
فَإِنْ
يَتْرُكُوهُ
05;ْ وَمَا
أَرَادُوا
هَلَكُوا
جَمِيعًا ،
وَإِنْ
أَخَذُوا
عَلَى
أَيْدِيهِمْ
نَجَوْا
وَنَجَوْا
جَمِيعًا “Allah"ın
koymuş olduğu sınırları gözetenler ile o sınırları çğneyen kimseler, bir gemideki
yolculara benzer. Onlar kendi aralarında kura çekip gemiyi paylaşmışlar ve kimilerine
geminin üst tarafı, kimilerine de alt tarafı düşmüştü. Geminin alt kısmında
bulunanlar, suya ihtiyaç duyduklarında, yukarıdakilerin yanına geliyorlar (ve su
ihtiyaçlarını oradan gideriyorlar)dı. Bir defasında kendi kendilerine, "Biz kendi payımıza
düşen alt kısımda bir delik açsak da, yukarıdakileri hiç rahatsız etmesek."
dediler. Eğer yukarıdakiler, alttaki insanları istekleriyle baş başa bırakırlarsa, topluca helâk
olurlar. Eğer onlara engel olurlarsa, hem kendileri hem de diğerleri kurtulur.”[34] Kamuoyu
ve kamu vicdanında yaşayan değer yargıları, pek çok durumda dinî ve
ahlîkî değerlerle aynı istikamettedir. Bilgin sahâbî Abdullah b.
Mes"ûd’dan nakledilen rivayet bunu anlatır:
فَمَا رَأَى
الْمُسْلِمُ
08;نَ حَسَنًا

فَهُوَ
عِنْدَ
اللَّهِ
حَسَنٌ وَمَا
رَأَوْا
سَيِّئًا
فَهُوَ
عِنْدَ
اللَّهِ
سَيِّئٌ “Müslümanların iyi
ve güzel gördükleri şeyler, Allah katında da iyi ve güzeldir;
Müslümanların kötü ve çirkin gördükleri şeyler, Allah
katında da kötü ve çirkindir.”[\[35\]](#) Allah Resûlü,"ne
atfedilen, إِنَّ
اللَّهَ لاَ
يَجْمَعُ
أُمَّتِى -
أَوْ قَالَ
أُمَّةَ
مُحَمَّدٍ
صلى الله عليه
وسلم - عَلَى
ضَلاَلَةٍ
وَيَدُ
اللَّهِ مَعَ
الْجَمَاعَة
16; وَمَنْ شَذَّ
شَذَّ إِلَى
النَّارِ “Allah, benim
ümmetimi sapıklık üzerine bir araya getirmeyecektir.”[\[36\]](#) rivayeti de
bunu destekler. Uzun geçmişleri olan örf ve âdeteye dayalı uygulamalar ve
kaideler de, toplumsal ve hukukî açıdan birer kaynaktır. Örf ve âdetlere
uygun davranışlar toplum tarafından onaylanırken, bunlarla uyum içinde olmayan
davranışlar kınanır ve ayıplanır. Ancak bir davranış, sadece toplumda kabul
gördüğü için doğru ya da meşru kabul edilemez. Çünkü
yaygın bazı inançlar ve uygulamalar, haklı ve gerçek bir temele sahip olmayabilir.[\[37\]](#)
Ayrıca toplumun suç ve hatalara karşı tepkisi denge ve düzen açısından her
zaman istikrarlı olmayabilir. Bu tepkinin sonuçları her zaman
öngörülemeyebilir. Hukukî müeyyideler, işte tam da toplumsal,
örfî ve vicdanî yaptırımların yetersiz kaldığı böylesi durumlarda kendini
gösterir. Kişinin davranışları karşılığında hangi sonuçlarla karşılaşacağını dengeli,
somut, caydırıcı ve sonucu öngörülebilir bir biçimde belirler hukukî
yaptırımlar. Kurumsallaşmış bir cebir unsuru olan hukukî müeyyideler,
mânevî zorlama unsuru olan cezaî tehditle ilk önce hukuka aykırı fiillerin
işlenmesini engeller. Eğer bu yeterli olmaz ve hukuka aykırı bir fiil işlenirse o zaman maddî
zorlama unsuru olan cebir vasıtasıyla, ortaya çıkan haksızlığı telâfi eder. Bazen bir
hukukî işlemin temelindeki bozukluk ya da eksiklik nedeniyle o işlemi
hükümsüz kılar, bazen ortaya çıkan bir zararın yükümlü

tarafından tazmin edilmesini sağlar, kimi zaman da hak ihlâlinde bulunan kimse hakkında mağdurun devlet gücüne başvurusu için icbarı mümkün kılar. Kısacası suçun çeşidine ve derecesine, suçlunun durumu ve şartlarına göre değişen farklı cezaî yaptırımlar uygulanır. Hukukî müeyyideler eşitlik, adalet ve hakkaniyet çerçevesinde yerine getirilmeli ve uygulamada belirli esaslar gözetilmelidir. Her şeyden önç hukukî müeyyideler keyfî değil kanunîdir ve kanunlar önünde herkes eşittir. Müeyyideye konu olan bütün suçlar şahsîdir; suçun şahsîliği ilkesince, …..
وَلَا تَزِرُ
وَازِرَةٌ
وِزْرَ
اُخْرٰىۚ
ثُمَّ اِلٰى
رَبِّكُمْ
مَرْجِعُكُمْ
فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا
كُنْتُمْ
ف۪يهِ
تَخْتَلِفُونَ “Hiçbir günahîr başka bir günahîrın günah yükünü yüklenmez.”[\[38\]](#) Suç işleyen kimse, ancak işlediği suça denk bir ceza ile cezalandırılabilir. “Suç ve cezanın denkliği” anlamına gelen “kıyas” işte buradan gelir.[\[39\]](#) Adaleti temin ettiği ve masum hayatları koruduğu için Kur’an’da,
وَلَكُمْ فِي
الْقِصَاصِ
حَيٰوةٌ يَٓا
اُو۬لِي
الْاَلْبَابِلَعَلَّكُمْ
تَتَّقُونَ
 “Kıyasta hayat vardır.”[\[40\]](#) buyrulur. Ancak Allah Teâlâ"nın rahmeti ve hafifletmesiyle, daha önçİsrîiloğulları"na verilmemiş bir hüküm olarak İslîm’da mağdurun yakınlarına kıyastan vazgeçip kan bedeli (diyet/tazminat) isteme hakkı verilir. Eğer öldürülen kimsenin yakınları kıyas hakkından vazgeçip diyete razı olurlarsa artık taraflar hakkaniyete uymalı ve öldüren kişi gereken diyeti zorluk çkarmadan ödemelidir. Ancak kim yakınına öldüren katili karşılıksız olarak affederse bu davranışı günahlarına kefarete olacak, onun asıl mükîfatını vermeyi de bizzat Yüce Allah üstlenecektir. İşte burası affetme erdeminin adalet erdeminden öt&eyçtiği yerdir. Burası tam da ihsan mertebesidir. Zira işlenen suça karşılık ona denk bir ceza vermek adalettir; ancak cezalandırmaktan vazgeçmek, adaleti de aşan bir erdemdir. Bu yüzden Peygamber Efendimizin ifadesiyle, أَنْ
يُخْطِئَ فِى
الْعَفْوِ
خَيْرٌ مِنْ

أَنْ
يُخْطِئَ فِى
الْعُقُوبَة
16; “Bağışlamada hata etmek, cezalandırmada hata etmekten daha iyidir.”
[41] &Affetmek zor ve fakat yapılmaya değer bir iştir.
اَلَّذ۪ينَ
يُنْفِقُونَ
فِي
السَّرَّٓاء
16;
وَالضَّرَّٓ
75;ءِ
وَالْكَاظِم
70;ينَ
الْغَيْظَ
وَالْعَاف۪ي
06;َ عَنِ
النَّاسِۜ
وَاللّٰهُ
يُحِبُّ
الْمُحْسِن۪
10;نَۚ &O, öfkelerini yutan ve insanları bağışlayan takva sahibi
kimselerin erdemidir.[42] İslâm insanlar arası suçlara yönelik af yetkisini, hakkı
çiğnenen mağdurun kendisine veya —bu mümkün olmadığı—
yakınlarına verir. Mümin, bir haksızlığa uğradığında ya hukukun eliyle suça denk bir
ceza ister yahut bundan daha hayırlı olan af yolunu seçer. Ancak Resûl-i Ekrem bir
haksızlığa uğrayan müminin bizzat buna misilleme yapma hakkının olmadığını söyler
[43]. Zira misilleme yapmak hem toplumda kargaşa ve düzensizlik çıkarabilir, hem de
haksızlığa uğrayan kişi suçluya kendi gördüğü zarardan daha fazlasını
vermek suretiyle mazlum iken zalim durumuna düşebilir. O yüzden affetme kararı
mağdurun kendisine veya yakınlarına, suçluların cezalandırılması suretiyle adaletin
geçekleşmesi ise hukukî müesseselerin yetkisine verilmiştir. İslâm"da
maddî ve somut hukukî yaptırımların, bir de uhrevî ve mânevî
yönü vardır. Mümin bir kimse belli bir biçimde davrandığı veya
davranmadığı zaman hem maddî delillere dayalı olarak zâhirî, hem de
ilâhî adaletin tecellisi olarak uhrevî sonuçlarla karşılaşır. Öte yandan
maddî delillerin yetersiz kaldığı ve hatta gerçeği ters yüz ettiği zamanlarda,
uhrevî müeyyideler yegâne yaptırımdır.[44] Dinî hakikatleri öğreten bir
Peygamber ve hukukî müeyyideleri uygulayan bir hâkim olarak Hz. Muhammed
(sav), kendisine gelen hukukî davalarda kimi zaman uhrevî müeyyideleri de dile
getirmiştir. İslâm"da bütün müeyyidelerin nihaî kaynağı Yüce
Allah’tır. O Allah ki kullarının tüm yaptıklarını görür, gizli ve aşikâr
tüm konuşmalarını, hatta içinden geçenleri dahi bilir. Çünkü
وَلَقَدْ
خَلَقْنَا
الْاِنْسَان
14; وَنَعْلَمُ
مَا

تُوَسْوِسُ
بِه۪
نَفْسُهُۚ
وَنَحْنُ
اَقْرَبُ
اِلَيْهِ
مِنْحَبْلِ
الْوَر۪يدِ O, insana
şah damarından daha yakındır. [\[45\]](#) O, hayat veren, sonra öldürecek olan, daha sonra
tekrar diriltecek olandır. Öldükten sonra kabirlerinden çıkarılacak insanları
sorguya çekecek olan yine O"dur. Hesapları seri bir şekilde gören Allah, hiç
kimseye, hiçbir şekilde haksızlık etmeyecektir. O âdildir, adaletle hükmedendir.
فَمَنْ
يَعْمَلْ
مِثْقَالَ
ذَرَّةٍ
خَيْرًا
يَرَهُۜ -
وَمَنْ
يَعْمَلْ
مِثْقَالَ
ذَرَّةٍ
شَرًّا
يَرَهُ . “Kim zerre miktarı hayır
yapmışsa onu görecek, kim de zerre miktarı şer işlemişse onu görecek.” [\[46\]](#)
 فَمَنْ
ثَقُلَتْ
مَوَاز۪ينُه
15;
فَاُو۬لٰٓئِ
03;َ هُمُ
الْمُفْلِحُ
08;نَ . وَمَنْ
خَفَّتْ
مَوَاز۪ينُه
15;
فَاُو۬لٰٓئِ
03;َ الَّذ۪ينَ
خَسِرُٓوا
اَنْفُسَهُم
18; ف۪ي
جَهَنَّمَ
خَالِدُونَۚ
Ameller tartıldığında kimlerin sevap tartıları ağır basarsa, onlar kurtuluşa erecekler, kimlerin de
tartıları hafif gelirse, onlar ebedî olarak cehenneme gireceklerdir. [\[47\]](#) İslâm insanlardan
ilâhî iradeye uygun bir yaşantı sümelerini ister. Dünya ve âhiret
mutluluğuna ulaşmaları için onlara hüküm ve ilkeler getirir. Bu
hüküm ve ilkelerin maksatları özetle şöyle ifade edilir: Dinin korunması,

canın korunması, neslin korunması, malın korunması, aklın korunması. Müminlerden bu beş zorunlu ilkeyi (zarûriyyâtı) korumaları istenir. İslâm ayrıca bu unsurlara varlık kazandırmak ve onların devamını sağlamak için maddî ve mânevî müeyyideler tespit eder. Dinin korunması için insanlardan kendi hevâ ve heveslerine uymamaları, hevâ ve heveslerini ilâh edinmemeleri ve din uğrunda cihad etmeleri emredilir. İslâm"ı seçtikten sonra dininden döneler ise Kur"an"da cehennem ile tehdit edilir. İslâm, neslin korunmasını ve insanların sağlık, ahlâk, hukuk ve din açılarından doğru biçimde çoğal

[İslam ve Hayat.Güncel Vaaz ve Hutbeler](#)